

Narodila jsem se v roce 1935 v Brně do zcela asimilované rodiny. Moje předchozí generace mluvily česky i německy, ale to bylo asi závislé na prostředí, v němž žili. Až do generace mých praprarodičů se dá říci, že to byli zbožní Židé. Potom to bylo volnější a moji rodiče se už vůbec nezúčastňovali náboženského života. Pohybovali se však v židovské společnosti podobného druhu, jako byli sami – nábožensky vlažní nebo bez náboženství, jazykově přešli v průběhu první republiky od němčiny k češtině. Odklon od němčiny byl zvláště výrazný poté, co v Německu nastoupil Hitler. Já jsem se narodila dva roky poté, co začaly v Německu platit rasové zákony a už se dokonce v naší rodině nesmělo mluvit německy, takže jsem byla vychovaná pouze česky.

Když začala válka, v době mobilizace mi byly 3 roky. V té době jsem nevěděla, jestli jsme Židé, vůbec mě to nezajímalo. Slavili jsme křesťanské svátky z toho důvodu, abychom neměli pocit, že jsme o něco ochuzeni. Tak hezké svátky jako jsou Vánoce, chanuka není. Mikuláš k nám taky chodil a říkali mi, že není žádný Pánbůh, peklo, ani nebe, že nemám ničemu věřit. Rané dětství jsem měla moc hezké, otec byl strojní inženýr a maminka dělala ekonomku. Samozřejmě jsem nevěděla nic o ohrožení, ale najednou, hodně brzy (bylo mi asi 5 let), byl konec veškerých dětských radovánek. Nesměli jsme chodit do parku, kam jsem si chodila hrát, všude platily nějaké zákazy, kam Židé nemohli. Chodila jsem bruslit na stadion do krasobruslení, plavat do Zimních lázní, to už jsem nesměla. Také jsem nemohla jezdit tramvají a pak ani chodit po chodníku.

Nejhorší bylo, když jsme se museli vystěhovat z bytu. To bylo asi v roce 1941 a všechny rodiny, které bydlely v slušnějších čtvrtích, musely opustit svoje byty. Sestěhovali nás do něčeho podobného, jako jsou dnes romské byty v Brně. Byty byly hrozné, pavlačové, v každém pokoji žila jedna rodina a dohromady jsme měli kuchyň. Bylo to docela děsné, ale viděli jsme, že rodiče jsou dost zdecimovaní, takže i jako malá jsem cítila, že si nemůžu na nic moc stěžovat. Víceméně jsem přestala chodit ven. Do toho přišlo nařízení, že musíme nosit židovskou hvězdu, ale mě se to týkalo až trochu později, od šesti let. Když jsem s ní vyšla poprvé, moc jsem se bála. Ten režim prakticky pracoval na tom, že nám tak snížili sebevědomí, že jsme si pomalu sami mysleli, že jsme nějaký pololidé, ztráceli jsme se a báli jsme se. Začínali jsme trpět pocitu méněcennosti. Když jsem ale později mluvila se staršími lidmi, zjistila jsem, že to bylo spíše u těch menších dětí. Malé dítě najednou cítilo, že s ním nikdo nemluví, nikdo si s ním nehraje. U těch starších, dospívajících, vznikala spíše vzdor. Já jsem se bála chodit ven, byla jsem celé dny zavřená v bytě. Měla jsem chodit do normální české školky, ale tam jsem nesměla. Nemohli jsme chodit prakticky nikam, kde bychom potkali jiné lidi, kromě židovské populace. Tím, že nás izolovali, ostatní lidé nás ztratili z dohledu a pomalu na nás do jisté míry zapomínali.

Pak začaly transporty. Z Brna šel první transport na podzim 1941 a později na jaře 1942 šel jeden transport za druhým. To tak bylo v každém městě, chtěli, aby bylo Judenrein, bez Židů. Z Brna šlo asi 10 000 lidí, hlavně v březnu a končilo to v dubnu. My jsme byli zařazeni do jednoho z prvních transportů v polovině března. Spousta lidí se snažila, aby se nějak vyhnula transportu. Ke konci se tomu ale nevyhnul nikdo. Ukázalo se, že to bylo naše štěstí. Já si z toho pamatuji pouze to, že jsme museli jít do jedné školy, která byla před rekonstrukcí – nebyly tam záchody, topení, vůbec nic, jenom holé zdi. Byli jsme tam tři dny a během toho dělali veškerou evidenci, kterou potřebovali. Pak jsme šli pěšky ze školy na nádraží, zase tak, aby nás nikdo neviděl. Bylo to daleko a já jsem měla v té době příušnice. Spali jsme tam na slámě na zemi a nakonec jsme jeli do Terezína.

Z cesty si moc nepamatuji, akorát že jsme jeli přes Prahu. Vykládali mi, jaké to je nádherné město, ale my jsme jeli kolem tamějších pavlačových domů a já jsem potom všem říkala, jaké je to tam

škaredé. Až dodneška se dívám na ty stejné baráky, když přijíždím do Prahy. Pamatuju si, jak jsme přijeli na nádraží v Bohušovicích nad Ohří. Tam to bylo taky těžké, protože nám kontrolovali zavazadla a hledali, jestli něco nemáme. Každý nesl 50 kg a na dítě 25kg, takže já nevím, jak to všechno tatínek táhl, ale utáhl to. Rodiče se na to hodně připravili a vezli s sebou jídlo. Můj tatínek byl organizačně zdatný člověk a měl dobré nápady. Vymyslel, že s sebou povezeme sádlo (z toho je taky vidět, že jsme tomu náboženství moc nedali, protože pro Židy je sádlo zakázané). Sádlo, máslo a takové věci byly zakázané dovážet. On to sádlo obarvil nějakým potravinářským barvivem načerveno a vydával ho za marmeládu. Já jsem to věděla a měla jsem hrozný strach, aby nás nechytily a abychom to sádlo úspěšně provezli. Naštěstí vše dobře dopadlo, oni asi měli hodně práce, protože jsme přijeli pozdě večer. Pak jsme pochodovali do Terezína pěšky, to mi přišlo úplně nekonečné, byl to pro mě strašně dlouhý pochod. Celý život jsem žila v domnění, že to je 7km, ale když jsem se začala více zajímat o věci kolem Terezína, zjistila jsem, že se někde uvádí 2km, někde 3km.

Došli jsme do Terezína. Nevím, jak nás třídili, ale najednou byl bratr a tatínek pryč. My jsme zůstaly s maminkou samy a byly jsme v Drážďanských kasárnách. Když jsme tam přišli, tak na prvním dvoře bylo v přízemí něco jako stáje, které neměly okna a měly velké dveře. Později už to nebylo obývané a bylo to pro nově příchozí. Na zemi byla taky jenom sláma a na zdech štěnice. Tam jsme byli ubytovaní jen do té doby, než nás rozmístili do pokojů, které tam byly pro matky s dětmi. Bylo tak, že buď byly pokoje, kde bylo místo, anebo ti lidé zůstali v těch provizorních místnostech, do kterých přišli. Pokud pro ně nebylo místo, šli rovnou do dalšího transportu na východ. První štěstí jsme měli, že jsme byli v jednom z prvních transportů, že zrovna ještě bylo místo. Všude byla spousta lidí, v jedné místnosti kolem patnácti lidí. Chodilo se kolem pokojů, kde byli staří lidé.

Dospělí se zařadili do pracovního procesu. Maminka byla praktická, pracovala v kuchyni, nejprve drhla kotle v drážďanské kuchyni, což byla nejhorší práce. Potom se vypracovala i na kuchařku. Tam to bylo strašně přísné, nesmělo se z kuchyně nic vynést, kdo by něco takového udělal, šel by hned do transportu. Později si ji držela dietní sestra z Vídně v kuchyni u dětí, které se narodily v Terezíně. Nechtěla, aby se jí tam pořád někdo střídal a maminka byla chráněná, můj tatínek pracoval ve vodárně.

My děti jsme si chodili hrát na dvůr nebo se něčím zabavovat. Hodně za námi chodil Fredy Hirsch a snažil se s námi cvičit. Na dvorech se často hrál fotbal. Spali jsme na slamnících, pro jídlo jsme si chodili s ešusem, chodila jsem sama. Maminka mě potom nakomandovala, že mám starým lidem nosit jídlo, a tak jsem chodila a nosila to všem těm pratetičkám a babičkám. Takto jsme přežívali den ze dne. V mých vzpomínkách je dominantní strach. Maminka byla celý den pryč, všude kolem nás byla spousta mrtvých, někdo dokonce skočil z otevřených arkád zrovna, když jsme si tam hráli. S tímhle jsme se neustále setkávali. Pořád se čekalo, kdy budeme zařazeni do transportu. I když jsme se snažili si hrát a žít tím okamžikem, vždycky se stalo něco, čeho jsme se báli, museli jsme přečkat.

Pokud bylo nějaké vyučování, tak hlavně v heimech, kde se se staršími dětmi snažili vychovatelé něco dělat. Někteří byli dříve učitelé, takže ty kluky učili. Můj bratr mi nedávno říkal, že tatínek sehnal nějakého profesora, spolupracovníka, aby ho učil a doučoval v češtině. My, menší děti, jsme byly takové dost bezprizorné. Pokud vůbec něco, tak probíhala spíše sionistická výchova, protože se snažili, abychom (pokud přežijeme) po válce posílili Izrael (tehdy Palestinu). Mnozí vychovatelé byli přesvědčení sionisté a viděli v tom řešení židovského problému. Snažili se nás učit i židovské dějiny,

ale my, co jsme se k tomu náboženství moc nehlásili, jsme tam nechodili. Brali jsme to tak, že je fajn, že se ulíváme z vyučování.

Taková mimořádnost byla příprava a potom předváděcí akce pro komisi Červeného kříže. Do toho jsem byla zapojená tak, že jsem byla vybrána a zúčastňovala jsem se všeho, co se předvádělo – školka, vyučování, Brundibár, pohybové aktivity... Známa je scéna se sardinkami. Červený kříž posílal každý měsíc balíčky s jídlem, ve kterých byly mimo jiné i sardinky, ale k nám nic nechodilo. Když přijela komise, něco z toho dovezli a my jsme nacvičovali scénu v parku (normálně byl přístupný pouze pro Němce), jak jíme ty sardinky a kolem projde komise. U toho jsme měli pěkně zhnuseně říct německému veliteli asi tohle: „Strýčku, už zase sardinky!“. Byli jsme rádi, že hrajeme divadlo a navíc jsme dostali sardinky a půlku krajíce chleba. Tenkrát jsem to moc nechápala a byla jsem ráda, že se něco děje. Později bylo něco podobného, když se točil film. Na konci filmu (když běží titulky) se houpu na překrásném houpacím koni. My jsme byli hrozně šťastní, že máme takové hračky. Poté, co skončilo filmování, jsme se v noci vloupali do skladů a koně a nějaké hračky jsme ukradli. Druhý den se terezínská policie začala shánět po těch věcech a přišlo se na nás. Byli také u mne, ale já jsem toho koně už někde pohodila, když už jsem věděla, že je zle. Pak jsme to vrátili, ale byli jsme vyšetřováni. Já jsem se potom rodičům přiznala, že jsem to udělala a oni mi říkali, že je riziko, že půjdeme do transportu. Pro mě to byl jeden z takových momentů, kdy jsem začala být předčasně zodpovědná, protože jsem chápala, že by kvůli mně mohla jít celá rodina do transportu a měla jsem z toho hrozný strach. Naštěstí to nějak uhaslo a do transportu jsme nešli. Nejspíš se to nedostalo do rukou Němců, ale zůstalo to na úrovni správy Terezína. To, co mi připadalo jako veselý zážitek s komisí, nakonec skončilo celkem smutně.

Pak přišlo září a říjen 1944, kdy šel jeden transport za druhým. My jsme pořád neměli předvolání a já jsem nevěděla, na čem to záleží. Chodila se svými kamarády tam, odkud se jezdilo, na tu Bahnhofstrasse. Doma mi to ale zakazovali, že když jim někdo chyběl do té tisícovky, sebrali ty, co na to koukali. Já jsem ale cítila, že s nimi nějak musím jít. Transporty šly postupně jeden za druhým, až tam skoro nikdo z dětí nezbyl. Dneska už vím, proč to tak bylo. Můj otec jako strojní inženýr byl specialista na vodní turbíny. Byl zařazený do vodárny (ta je až za městem) a později se stal vedoucím pracovníkem. Lidé, kteří byli specialisté a byli potřební pro chod ghetta, byli vyřazeni z evidence transportů, říkalo se, že byli chráněni. To vždycky platilo na jejich ženy a děti do čtrnácti let. Naštěstí se to týkalo i mého bratra, i když tam byl malý problém. On se narodil v roce 1930 a transporty šly v září a říjnu 1944. Nakonec šli do transportu skoro všichni kluci, kteří s ním byli na tom heimu. V září už zařazování do transportů nedělala Rada starších, ale dělali si to Němci sami. Bratr musel jít před nějakou komisí kvůli zařazení do transportu, ale on je narozený 19. listopadu a poslední transport byl 28. října, takže už nešel.

Odstěhovali jsme se z kasáren a dostali jsme jeden pokoj na té ulici, ze které šly transporty, tam jsme potom byli s tatínkem a maminkou, ale to bylo velice krátce. Ještě jsem zažila jednu takovou historickou událost, a sice začátkem února byli vyzvaní lidé v Terezíně, aby se hlásili do tzv. Švýcarského transportu. Měl to být transport z Terezína do Švýcarska. Nesměli se tam hlásit lidé, kterým odešel někdo z rodiny do Osvětimi, musely to být celé rodiny a museli splnit i nějaká další kritéria. Museli projít komisí, vypadat jakžtakž, ne moc zdevastovaní. V Terezíně vzniklo strašné napětí, protože někteří to brali jako šanci, protože šla fáma, že se v Terezíně taky budují plynové komory, jiní to brali jako léčku, mysleli si, že ty lidi dobrovolně odvezou na východ. Handrkovali se

kolem toho, rodiny, taky moji rodiče. Tatínek to vzal jako šanci, nakonec jsme se přihlásili a odjeli. Mezitím už ve vodárně bylo více lidí, takže to nebyl problém.

První věc byla, že přijely osobní vagony a ne dobytčáky. Vypadalo to nadějně. Další bylo, že nás vybavili potravinami a oblečením. Dokonce otevřeli sklady, protože oblečení lidí, kteří odjeli z Terezína, se třídilo a dávalo k dispozici německému obyvatelstvu. Napřed jsme jeli někam na sever, směrem k Drážďanům. Já jsem viděla, jak jsou ve vlaku pořád všichni rozčilení, kam jedeme. Nakonec se vlak nějak otočil, projeli jsme Norimberkem. Německo bylo strašně rozbité. Bylo riziko bombardování, protože jsme neměli žádné červené kříže na vlaku. Jak dlouho se jelo nevím, ale v rodině se mluvilo, že jsme jeli dlouho přes Německo, každou chvíli jsme někde stáli. Nakonec jsme skutečně dojeli do poslední Německé stanice a tam jsme dost dlouho stáli. Němci, kteří nás doprovázeli, vystoupili a stáli kolem vlaku. My jsme stáli a čekali, co se bude dít. Tam byla taková zajímavá scéna. My jsme nesměli k oknům, ale já jsem byla strašně zvědavá a vlezla jsem k tomu oknu. Měla jsem nějakou hadrovou panenku a ta mi spadla z toho okna. Rodiče mi nadávali, že k tomu oknu lezu. Ale jeden německý voják mi tu panenku podal. Naplnilo nás radostné očekávání. Když ten Němec podal tomu židovskému dítěti tu panenku, asi to bude dobré.

Potom přišel rozkaz, že se ženy mají namalovat, nafasovaly rtěnky. Potom jsme zase vyjeli, přešli jsme hranice a dojeli jsme do Švýcarska.

Takové transporty do Švýcarska přijely dva, jeden z Ravensbrücku a jeden z Terezína. Mělo jich být víc, údajně to byla domluva amerických Židů, kteří se dohodli, že se složí na vykoupení zbývajících Židů.

V transportu byli Židé všech národností tak, jak byli v Terezíně – němečtí Židé, polští, holandští, taky čeští. Bylo tam tisíc lidí, z toho asi stovka Čechů, můj otec byl potom vedoucí té české skupiny. V té době už byl ve Švýcarsku československý velvyslanec, který tam přijel z Londýna. Otec se na něj obrátil s tím, že přivezl sto československých občanů. My jsme tehdy bydleli v takové škaredé továrně (ti Švýčari to měli taky těžké, měli hodně uprchlíků), ale on přijel a postaral se o nás. My jsme třeba ani neměli co na sebe. Já jsem ani neměla boty, i když jsme je dostávali před odjezdem z Terezína. Moje maminka pořád pracovala a poslala mě do skladu (měla jsem 9 a půl roku), abych si vybrala boty na cestu. Já jsem tam objevila boty mých snů – lyžařské boty. To byl tenkrát největší hit, lyžáky s jazykem a přes to pásek a měly tmavě červenou barvu. Byly to ale aspoň čtyřicítky a mně v tom noha úplně plavala. Maminka říkala „Ježišmarjá, cos to přinesla!“, ale já už jsem pro druhé boty nemohla jít. Do Švýcarska jsem tehdy přijela v těchto botách a to bylo všechno, co jsem měla. Sekretářka toho velvyslance, hned jak mě viděla, šla se mnou do obchodu a koupila mi boty. Já jsem byla nesmírně šťastná, protože jsem měla krásné boty. Potom dali peníze na každého z nás a my jsme se skutečně oblékli, že i po návratu domů jsem byla krásně oblečená.

Po skončení války jsme velice toužili vrátit se domů do Brna a přihlásili jsme se hned na první možnost návratu. My už jsme později nebyli v té továrně, ale v utečeneckých táborech, které byly přeměněné z luxusních hotelů ve švýcarských horách. Pamatuju si na takovou první školu tolerance. V našem táboře byla mimo jiné i německá žena s dvěma malými dětmi. My, české děti, jsme drželi při sobě a hráli si spolu a taková mladá pomocnice v naší skupině nás učila číst, psát, opakovali jsme, co jsme byli schopní. Ta německá žena byla (to už vím spíš z vyprávění) byla manželkou nějakého německého pilota, který měl tuberkulózu a kterého poslali Němci do Švýcarska na léčení. Ji pustili taky, ale Švýčari ji zařadili do toho utečeneckého tábora. Ty děti za námi pořád chodily a chtěly si,

chudáci, pořád hrát. My jsme mluvili česky, oni německy a my jsme je odháněli pryč, protože jsme pohrdali Němci. Konec války už byl na dohled. Když byl opravdu konec (asi 8., 9. května), my jsme nevěděli nic lepšího, než že jsme ty děti zbili. Ta paní si potom přišla za mým tatínkem stěžovat. My jsme se ale bránili, že to bylo oprávněné, vždyť to byli „hákoši“. Tatínek nám vysvětlil, že ty děti za nic nemůžou. To byla taková moje první lekce tolerance a trvalo několik let, než jsem pochopila, že byli různí Němci a každého je třeba brát jinak. Tatínek mi potom zpětně vyprávěl, že říkal té paní, ať se nediví, že my jsme děti, které prošly koncentrákem, a že se jí omluvil. Teprve hodně pozdě jsem pochopila, že to od nás nebylo správné.

Domů jsme jeli na otevřeném nákladním autě a hodně jsme se těšili. 6. července (na svátek Mistra Jana Husa) pálili vždycky sokoli po kopcích ohně a my jsme zrovna přejížděli hranici v Železné Rudě. Přijeli jsme do Česka a tady všude plály ohně. Já jsem se strašně radovala, protože jsem si myslela, že nás vítají. Tehdy jsem byla hodně naivní. Ve Švýcarsku jsme byli hodně vysoko v horách a Alpy porostly narcisy, takže byly bílé. Já jsem si nepamatovala na sníh, v Terezíně mi vždycky byla akorát zima. Bratr mi říkal, že ty Alpy jsou polité kondenzovaným mlíkem, které jsme dostávali ve Švýcarsku a které jsem měla hrozně ráda. Já jsem mu nevěřila, ale nebyla jsem si tím stoprocentně jistá. Takových zajímavých příhod ze Švýcarska si pamatuju hodně.

Když jsme se vrátili, to byl fantastický pocit. Jeli jsme přes Plzeň do Prahy a z Prahy hned do Brna. V Brně byl naproti nádraží bývalý hotel (Padovec), tehdy repatriační středisko, vyvažovalo se tam, byly tam železné postele a každý dostal repatriační průkaz. Já jsem byla samozřejmě natěšená, že se vrátíme do našeho bytu. Dům na té Legionářské 10 patřil mé babičce, která tam také bydlela, ale zahynula a byl vlastně náš. Vypravili jsme se podívat do našeho bytu, přišli jsme a zazvonili jsme. Vyšel pán, který tam bydlel, a říkal „tady bydlíme my!“. My jsme byli pořád takoví nejistí a on pak řekl, že byl legionář a už nás tam nikdy nepustil. Neměli jsme tedy kam jít. V Brně fungovalo něco jako je dnes sociálka a ti ubytovali lidi, kteří se vraceli z koncentračních táborů v hotelu Padovec. Tam mě nenechali v tom Padovci, ale odvezli mě do zámku v Uherčicích na jižní Moravě, kde byly děti, které neměly kam jít. Tak mě tam odvezli. Tehdy tam byl ještě německý pan hrabě, který šel později do odsunu, byl celý našťvaný, že má ve svém krásném zámku takovou hordu dětí. Nebylo mi tam zrovna moc hej, ale čekala jsem, kdy rodiče napíší, že si pro mě přijedou. Trvalo to dost dlouho. Otec se snažil získat nějaký byt v našem domě, byly tam tři byty - po Němcích, kteří odešli z Brna, po mojí babičce (tam bydlela židovská rodina z Podkarpatské Rusi, která přežila válku a byla ukrývaná. Měli pět dětí a to se mým rodičům nelíbilo, aby je z toho vypudili) a ve třetím bydlel sám nějaký mládenec, který byl partyzán (mohlo mu být kolem dvaceti let). Jeho vystěhování se řešilo soudně, trvalo to dlouho, až do září, kdy jsme ten byt dostali a mohli se tam nastěhovat.

Tři roky špatné výživy v Terezíně mi nijak nesvědčily. Byla jsem malá, léčila jsem se u ortopeda se zády a nosila jsem korzet.

Pak nastala složitá situace, když jsem šla do školy. Patřila jsem do páté třídy, ale měla jsem za sebou jen asi dva měsíce židovské školy. My jsme do jiné než židovské školy nemohli chodit, ale i tu zavřeli o Vánocích toho roku, kdy jsem tam začala chodit. Všichni šli o jednu nebo dvě třídy níž, ale u mě opět zapracoval můj tatínek, který měl pocit, že ze mě jednou bude Marie Curie, a dal mě do páté třídy. Uměla jsem číst (to jsem se naučila sama, to nebyl problém, i když jsem přečetla jednu jedinou knihu – Babičku a občas i nějaké dětské knihy, které v Terezíně po někom zůstaly) a věděla jsem, jak se píšou písmenka. Šla jsem do páté třídy a nevěděla jsem, že existují dvě i/y, i když jsem se v Terezíně

učila vyjmenovaná slova. Tatínek nějak sehnal učebnici českého jazyka pro třetí třídu. Nad vyjmenovanými slovy bylo „NAUČ SE NA ZPAMĚŤ!“. Já jsem se to naučila tak důkladně, že jsem to v potom v té páté třídě uměla, i když jsem tehdy nevěděla, k čemu to je dobré. Taky paní učitelka na mě v té době byla hodná a velice laskavá.

V matematice jsem měla štěstí, to mi prostě nějak šlo. Vlastivěda (tehdy se učily české dějiny) byla nová, protože za Protektorátu se učilo něco úplně jiného, dostali jsme nějaké nové texty. Právě to jsem se začala pilně učit, moc jsem si považovala, že chodím s ostatními dětmi do školy. Jednou se nás paní učitelka ptala, kdo půjde na gymnázium a kdo na měšťanku. Tenkrát se chodilo pět roků do obecné školy (dříve dokonce jenom čtyři) a pak se mohlo jít na osmileté gymnázium nebo na tu měšťanku (to bylo takové pokračování základní školy). Já jsem řekla, že půjdu na gymnázium, ale to bylo hlavně z toho důvodu, že jsem vůbec nevěděla, co to je ta měšťanka, protože můj bratr začal před válkou chodit na gymnázium. Ona se mě ptala, jestli na to budu stačit a já jsem jí odpověděla, že nevím, proč ne. Zkoušky normálně asi byly těžké, ale na mě opět byli profesori ohleduplní. Třeba z počtů se mě ptali, kolik vážím a kolik jsem vážila, když jsem přijela z Terezína, a kolik jsem přibrala. Nakonec jsem se tam dostala, nejhůře mi šla čeština, to ani nevím, jestli jsem dělala nějakou zkoušku. Asi to potom mojí mamince řekli a ona mi pak nechávala dávat nějaké hodiny soukromě. Já jsem vše dohnala a na konci primy už bylo všechno dobré. Vždycky říkám, že nemám obecnou školu, ale mám doktorát, i když nevím, jak je to možné.

Po válce jsem taky začala chodit do skautu. To byla fantastická organizace, oni mě psychicky postavili na nohy. Já jsem tehdy trpěla nočními děsami a měla jsem deprese z toho, že všechny děti zahynuly a já jsem „jediná na světě“. Pocit viny „proč zrovna já“ jsme měli skoro všichni. Měla jsem noční můry, zjevovali se mi mrtví apod. Ve skautu na mě taky byli hodní, když se na táboře držela noční stráž, vždycky tam byl některý vedoucí se mnou a sloužili jsme tu první nebo ranní službu, abych se nebála. Taky jsem si tam našla kamarády. Trvalo mi asi pět let, než jsem se cítila normálně zařazená mezi ostatní děti.

Můj muž studoval medicínu a já jsem dělala psychologii. Po skončení vysoké školy byli lékaři umístěni na určité místo a my jsme museli do Ostravy a už jsme tu zůstali. Ostrava byla tehdy příšerná. Jeli jsme tam kolem hald a já jsem říkala, že to nepřežiju. Po městě se povalovali opilí havíři, byla tu neuvěřitelná špína a zdálo se nám to naprosto děsné. Rok poté se v Opavě otvírala psychiatrická léčebna a já jsem šla jako psycholog na dětské oddělení. Doufali jsme, že se do Opavy dostane i manžel, ale on už tu měl mezitím specializaci a nechtěl ji opustit a nějakou dobu dojížděl. Pro mě byla celkem široká nabídka zaměstnání, protože zde nebyla téměř žádná humanitní inteligence.

Nakonec jsme zde setrvali a dnes mi Ostrava skýtá dobré podmínky pro život.